

Mulevhogutse wa Pfanelo dza Vhuthu

Nga la 10 Nyendavhusiku 1948, Buthanonyangaredzi la Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka (UN) lo tlanganeda Mulevhogutse wa Pfanelo dza Vhuthu. Nga murahu ha vhukando uhu he ha tou vha divhazwakale, Buthanonyangaredzi lo ita khuwelelo kha mashango othe ane a vha mirafo uri a anladze Mulevhogutse uyu na “u vhona uri u phaladlaze, u taniwe, u vhalwe na u tlatshedzwa zwikoloni na kha zwiwe zwiimiswa zwa pfunzo.” Tlatshemo ya tshiVenda yo dzudzanywa nga mirafo ya tshifafu na matshudeni vha Yunivesithi ya Kapa u itela u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 60th ha Mulevhogutse uyu une wa tou vha divha zwa kale khathihi na u pembelela vhumambo ha tshihumbudzo ha 150th ha Fakhalithi ya zwa milayo ya Yunivesithi ya Kapa. Tlatshedzo yo vhalwa lwa u tou thoma Thohoyandou kha vhumambo he ha farelwa Yunivesithi ya Venda nga la 01 Nyendavhusiku 2008.

MVULATSWINGA

Vhunga u divhea ha u dzhiela ntha lwa mvele ya tshirunzi tsha muthu na ndingano na pfanelo dza vhathu vhothe zwi murango wa mbofholowo, vhumukanyi na mulalo lifhasini,

Vhunga u dzhielwa fhasi na u tsikeledzwa ha pfanelo dza vhathu ho beledza zwiito zwa vhuveveru vhu fhandulaho luvalo lwa muthu, na u da ha shango line khalo vhathu vha do diphina nga mbofholowo ya u amba na u tenda kha zwine vha funa, na u vhofohlowa kha nyofho na zwinyagwa lo divhadzwaho sa dzangalelo lihulwane la vhathu zwavho,

Vhunga zwi zwa ndeme, arali muthu a sa faneli u kombetshedzwa nga u shaya iwe ndila, u vutshela vhumambudzi na vhumtsikeledzi, uri pfanelo dza vhuthu dzi tsireledzwe nga tshumiso ya mulayo,

Vhunga zwi zwa vhumhogwa u humwedza mvelaphanda ya vhumkonani havhudi vhumkati ha dzitshaka,

Vhunga vhathu vha Mbumbano ya Dzitshaka vho khwatshisedza kha Tshata lutendo lwavho kha pfanelo dza vhuthu dza ndeme, kha tshirunzi na ndeme ya vhumvha ha muthu na kha ndingano ya pfanelo dza vhumna na vhumfamakadzi na uri vho diimisela u humwedza mvelaphanda ya u tshilisana na tshiimo tsha khwine tsha vhumtshilo kha mbofholowo khulwane,

Vhunga Mashango ane a vha Mirafo o divhofha u swikelela u beledza humhuwedzo ya humonifho na u tevhedzwa ha pfanelo dza vhathu na mbofholowo dza vhumhogwa a tshi shumisana na Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka,

Vhunga u pfesewa ha pfanelo idzi na mbofholowo zwi zwa ndeme khulwane kha uri mbofho iyi i beledzwe nga vhumdalo,

Zwino-ha, Zworalo, Buthanonyangaredzi li khou rwela tari Mulevhogutse wa Pfanelo dza Vhuthu uyu sa tshone tshikalo tshine tsha nga shumiswa nga nnyi na nnyi tshine tsha tea u swikelelwa nga vhathu vhothe na tshaka dzothe, kha u vhona uri muthu muwe na muwe na murafo muwe na muwe wa tshitshavha, e na Mulevho uyu ngelekanyoni yawe, u do lusa nga u tou funza na u shumisa pfunzo u beledza phanda humonifho ya pfanelo idzi na mbofholowo a tshi shumisa maga o belaho phanda, kha vhumo ha lushaka na ha tshaka-tshaka, u vhona uri izwi zwi dzhielwa ntha na u tevhedzwa vhumkati ha vhathu vha Mashango ane a vha Mirafo na vhathu vane vha vha kha vhumpo vhu re

fhasi ha ndaulo ya mashango ayo.

Tshiteŋwa 1

Vhathu vhoṭhe vha bebwa vhe na mbofholowo nahone vha tshi lingana siani la tshirunzi na pfanelo. Vhathu vhoṭhe vho newa mihumbulo na mvalo ngauralo vha tea u konou farana sa vhathu vhatihi.

Tshiteŋwa 2

Muthu muŋwe na muŋwe u na pfanelo na mbofholowo dzo bulwaho kha Mulevho uyu, hu si na u khethululwa hufhio kana hufhio, ho ḡisendekaho kha murafho, muvhala, mbeu, luambo, vhurereli, polotiki kana muhumbulo muŋwe-vho, vhubvo ha tshitshavha kana u tshilisana, ndaka, mabebo kana tshiimo tshiŋwe-vho.

Nga nṱha ha izwi, a hu na khethululo ine ya ḡo itelwa muthu hu tshi tevhelwa tshiimo tsha zwa polotiki, mulayo kana tshiimo tsha shango kha dzitshakatshaka kana vhupo vhune muthu a bva khaho, hu nga vha hu re na vhuḡilangi, hu ha ṱhirasithi, hu sa ḡivhusi kana huhu re kha vhuimo ho pimiwaho nga vhuḡivhusi.

Tshiteŋwa 3

Muthu muŋwe na muŋwe u na pfanelo ya vhutshilo, mbofholowo na tsireledzo ya muthu.

Tshiteŋwa 4

A hu na muthu ane a ḡo dzheniswa kha zwa vhupuli kana vhushumeli; zwa vhupuli na mbambadzo ya dziphuli zwi ḡo iledzwa nga nḡila dzoṭhe.

Tshiteŋwa 5

A hu na muthu ane a ḡo tambudzwa kana u farwa nga nḡila ya tshiṱuhu, i songo teaho muthu kana u farwa kana u ṱarafwa nga nḡila i tsitsaho tshirunzi.

Tshiteŋwa 6

Muthu muŋwe na muŋwe u na pfanelo dza u dzhiwa sa muthu fhethu huŋwe na huŋwe phanḡa ha mulayo.

Tshiteŋwa 7

Vhathu vhoṭhe vha a lingana phanḡa ha mulayo nahone vho tewa nga tsireledzo ya mulayo i eḡanaho, hu si na khethululo. Vhathu vhoṭhe vha na pfanelo ya tsireledzo i eḡanaho kha khethululwo i pfukaho Mulevho uyu na kha ṱhuṱhuwedzo iŋwe na iŋwe malugana na khethululo yo raloho.

Tshiteŋwa 8

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya ndamulelo ya khoru dza lushaka dzi re na vhukoni kha vhukando vhu pfukaho pfanelo dze a ñewa nga ndayotewa kana mulayo.

Tshiteñwa 9

A hu na muthu ane a ðo farwa, u vaelwa kana u shakuliswa hu si na tshiitisi.

Tshiteñwa 10

Muthu muñwe na muñwe o fanelwa, nga u eðana ho fhelelaho, u thetsheleswa lwo teaho nga dzulo ða nnyi na nnyi na hone ðo ðiimisaho nga ðo ðhe ði sa dzhiiho sia, musu hu tshi khou tiwa pfanelo dzawe na mbofho dzawe na mulandu muñwe na muñwe wa vhugevhenga une a hweswa.

Tshiteñwa 11

Muthu muñwe na muñwe o hweswaho mulandu wa vhugevhenga u na pfanelo ya u dzhiwa a si na mulandu u swika zwenezwo o no wanwa mulandu zwi tshi ya nga mulayo tsengoni ya tshitshavha, he a wana ðho ðea dzo ðhe dza u ðipilela malugana na mulandu wonoyo.

A hu na muthu ane a ðo wanwa mulandu nga ñthani ha nyito kana u sa ita nyito, zwe zwa vha zwi si mulandu nga fhasi ha mulayo wa lushaka kana wa dzitshakhatshaka nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho. Ha ngo tewa na u la ðiswa lwo kalulaho u fhirisa nda ðiso ye ya vha yo tiwa nga tshifhinga tshe mulandu wa itea ngatsho.

Tshiteñwa 12

A hu na muthu ane a ðo dzhenelelwa kha zwa ene muñe, mu ða wawe, haya kana vhudavhidzani, kana u ðaselwa ha ðhomphe na tshirunzi tshawe, zwo sokou itwa kana hu si na tshiitisi tshi no pfesesea. Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya tsireledzo ya mulayo malugana na u dzhenelelwa honoho kana u ðaselwa.

Tshiteñwa 13

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofholowo ya u tshimbila na vhudzulapo nga ngomu mikanoni ya shango ðiñwe na ðiñwe.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u bva shangoni ðiñwe na ðiñwe, ho katelwa na ðawe, na u humela kha shango ðawe.

Tshiteñwa 14

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u ðo ða na u ðiphina nga pfanelo dza vha fhalali kha mañwe mashango malugana na u tsireledzwa kha u tovholwa.

Pfanelo iyi i nga si shumiswe hune u hweswa mulandu ha vha hu si ha vhugevhenga ha politiki, kana zwiito zwi fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano ða Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshiteñwa 15

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na lushaka lune a wela khalwo.

A hu na muthu ane a ɔo thivhelwa u vha wa lushaka lune a wela khalwo kana a hanelwa pfanelo ya u shandukisa lushaka lune a wela khalwo.

Tshiteñwa 16

Vhanna na vhafumakadzi vha miñwaha yo vhinaho vha na pfanelo ya u dzhena kha zwa mbingano na u vha na muṭa hu si na u thivhelwa nga zwa murafho, lushaka kana vhurereli. Vhoṭhe vha na pfanelo dzi linganaho siani ḽa mbingano, vha kha mbingano na musi i tshi fhela.

Mbingano i ɔo dzhenelwa fhedzi nga vhathu vhane vha khou malana vho vhofoholowa nahone hu na thendelano yo fhelelaho.

Muṭa ndi tshipiḽa tsha tsiko nahone tsha ndeme kha tshitshavha ngauralo wo tea u tsireledzwa nga tshitshavha na Muvhuso.

Tshiteñwa 17

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na ndaka o ɔiimisa nga eṭhe kana o ṭangana na vhañwe.

A hu na muthu ane a ɔo dzhielwa ndaka hu si na tshiitisi tshi no pfesesea.

Tshiteñwa 18

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofoholowo ya muhumbulo, luvalo na vhurereli; pfanelo heyi i katela mbofoholowo ya u shandula vhurereli hawe kana zwine a tenda khazwo, na mbofoholowo a eṭhe kana e na vhañwe na musi e khagala kana fhethu ho dzumbamaho, u sumbedzisa vhurereli hawe kana zwine a tenda nga u funza, nyito, u rerela na u tevhedza.

Tshiteñwa 19

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u vha na mihumbulo yawe na u amba; pfanelo heyi i katela mbofoholowo ya u vha na mihumbulo hu si na u dzhenelelwa, na u kona u ṭoḽa kana u wana mafhungo na u phaḽaladza mafhungo na mihumbulo hu tshi shumiswa nyanḽadzamafhungo hu sa sedzwi mikano.

Tshiteñwa 20

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya mbofoholowo ya u kuvhangana nga mulalo na nyanḽano.

A hu na ane a ɔo kombetshedzwa u vha muraḽo wa nyanḽano.

Tshiteñwa 21

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha muvhuso wa shango ḽawe, nga ene muḽe kana nga vhaimeleli vhe a ɔikhethela o vhofoholowa.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u kona u wana tshumelo ya vhathu i no lingana kha shango ḽawe.

Lufuno lwa vhathu lu ɔo vha lwone murango wa maanɔalanga a muvhuso, hezwi zwi ɔo bveledzwa nga khetho dza vhukuma dzine dza ɔo vha hone nga zwifhinga zwo tiwaho, nahone khetho idzi dzi ɔo vha dza vhathu vhothe nga u lingana nahone u khetha hu ɔo vha ha tshidzumbekana ha shumiswa mañwe maga a u khetha nga mbofholowo.

Tshiteñwa 22

Muthu muñwe na muñwe, sa murado wa tshitshavha, u na pfanelo ya u wana tshumelo ya tsireledzo ya zwa u tshilisana, nahone u na pfanelo ya u konou swikelela pfanelo dza ikonomi, u tshilisana na mvelele zwine zwa ɔo kha tshirunzi tshawe na u bveledza vhuvha hawe a tshi tikedzwa nga nungo dza lushaka na tshumisano ya dzitshakatshaka zwi tshi ya nga nzudzanyo na zwiko zwa Muvhuso muñwe na muñwe.

Tshiteñwa 23

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u shuma, mbofholowo ya u khetha mushumo, nyimele ya mushumo yo teaho nahone i ɔanganedzeaho khathihi na u tsireledzwa kha vhushayamushumo.

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo, hu si na khethululo, ya u wana malamba ane a lingana na a vhañwe kha mushumo une wa fana.

Muthu muñwe na muñwe ane a shuma u na pfanelo ya u wana malamba o teaho nahone ane a ɔanganedzea u itela uri ene na muɔa wawe vha konou tshila vhutshilo vhu re na tshirunzi, na u dovha u ɔadziwa, arali zwo tea, nga dziñwe tsireledzo dza zwa u tshilisana.

Muthu munwe na munwe u na pfanelo ya u vhumba kana u vha murado wa madzangano a vhashumi hu u itela tsireledzo ya madzangalelo awe.

Tshiteñwa 24

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya u awela na u ɔigeda, hu tshi katelwa awara dzo pimiwaho dza u shuma na dziholodeni dzo tiwaho dzi re na muholo.

Tshiteñwa 25

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya vhuimo ha vhutshilo ho teaho mutakalo na u tshila zwavhuɔi hawe na muɔa wawe, hu tshi katelwa na zwiliwa, zwiambaro, vhudzulo na mbavhalelo ya dzilafho na tshumelo dza u tshilisana, khathihi na pfanelo ya tsireledzo musi hu na vhushayamushumo, vhulwadze, vuholefali, vhutshilikadzi, vhualuwa kana iñwe nyimele ya vhutshilo ine muthu a sa kone u i langa.

Vhomme na vhana vha tea u wana ndondolo na thuso zwa tshipentshela. Vhana vhothe, hu sa sedzwi uri vho bebwa mbinganoni kana nɔa ha mbingano, vha ɔo wana tsireledzo ya zwa u tshilisana i no fana na ya vhañwe.

Tshiteñwa 26

Muthu muñwe na muñwe u na pfanelo ya pfunzo. Pfunzo i ɔo ɔekedzwa hu si na mbadelo kha mirole ya fhasi kana ya u ranga ine ya vha ya vhuhogwa. Pfunzo ya mirole ya fhasi i ɔo vha khombe-khombe. Pfunzo ya zwa thekheninikhi na zwa phurofesheni i ɔo itwa uri i wanale na pfunzo dza ntha dzi ɔo swikelelea nga nɔila i linganaho ho sedzwa vhukoni.

Pfunzo i ɔo vha i livhiswaho kha u bveledzisa vhuvha ha muthu wothe na u khwaṭhisedza ṭhonifho ya pfanelo dza vhuthu na mbofholowo dza ndeme. I ɔo ṭuṭuwedza u pfesesa, u konḡelelana na vhukonani vhukati ha dzitshaka, mirafho kana zwigwada zwa vhurereli, nahone i ɔo bvisela phanḡa mishumo ya Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka ya u itela uri hu vhe na mulalo.

Vhabebi vha na pfanelothangwa ya u nanga pfunzo ine ya ɔo ṅekedzwa vhana havho.

Tshiteṅwa 27

Muthu muṅwe na muṅwe u na pfanelo ya u shela mulenzhe kha kutshilele kwa mvelele ya tshitshavha o vhofoholowa, u ḡiphina nga vhutsila na u vha na mukovhe kha zwa mveledziso ya saintsi na mbuelo yazwo.

Muthu muṅwe na muṅwe u na pfanelo ya tsireledzo kha mikhwa na dzangalelo la ndaka zwi bvaho kha zwibveledzwa zwa saintsi, maṅwalo kana vhutsila zwine a vha muṅwali wazwo.

Tshiteṅwa 28

Muthu muṅwe na muṅwe u na pfanelo ya nzudzanyo ya u tshilisana na ya zwa mashango a dzitshakatshaka zwine pfanelo na mbofholowo zwo sumbedzwaho kha uyu mulevho zwi nga bveledzwa nga vhuḡalo.

Tshiteṅwa 29

Muthu muṅwe na muṅwe u na mishumo kha tshitshavha ine ya ita uri vhuvha hawe vhu kone u bvelela nga vhuḡalo nahone nga mbofholowo.

Musi muthu muṅwe na muṅwe a tshi khou shumisa pfanelo na mbofholowo dzawe, u tea u ita izwi a tshi dzhiela ṅṅha ndango ya mulayo wo itelwaho fhedzi u tsireledza pfanelo na mbofholowo dza vhaṅwe vhatu na u vhona uri hu vhe na u dzhielwa ṅṅha ha mikhwa ya kutshilele, vhudziki na kutshilele kwavhuḡi kwo teaho tshitshavha tsha demokirasi.

Pfanelo na mbofholowo idzi a dzi tei u shumiswa nga ṅḡila yo fhambanaho na ndivho na mirando ya Dzangano la Mbumbano ya Dzitshaka.

Tshiteṅwa 30

A hu na na tshithihi tshi re kha Mulevho uyu tshine tsha nga dzhiwa tshi tshi amba pfanelo iṅwe na iṅwe ine i nga shumiswa kha zwiṅwe na zwiṅwe kana u ita iṅwe nyito yo livhiswaho kha u thutha iṅwe na iṅwe ya pfanelo na mbofholowo zwo bulwaho afha malugana na Muvhuso, tshigwada kana muthu.